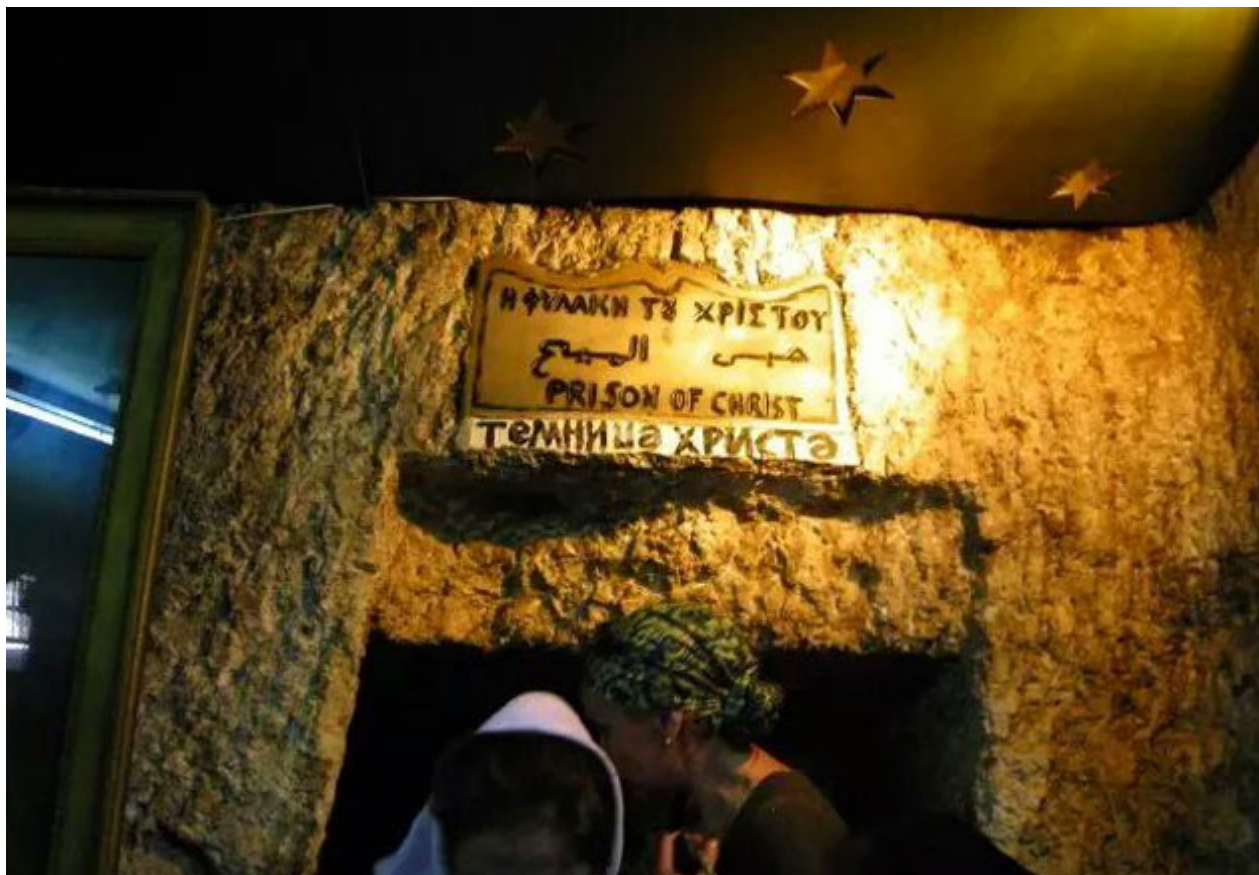

Οι αντιλήψεις των «νομοταγών» και ο νομοθετικός προσανατολισμός του σωφρονιστικού συστήματος

/ [Πεμπτούσια](#)

Το πρωί της Δευτέρας 15 Δεκεμβρίου η Εκκλησία εορτάζει τη μνήμη του Αγίου Ελευθερίου. Εκτάκτως, άλλη μια χρονιά, θα λειτουργήσει το εκκλησάκι του Αγίου Ελευθερίου μέσα στις φυλακές του Επταπυργίου[1] στη Θεσσαλονίκη. Η ιστορία και τα ανθρώπινα δράματα που εκτυλίχθηκαν κατά καιρούς στο διαβόητο Γεντί Κουλέ είναι γνωστά[2], έχουν γραφτεί πολλά βιβλία, ακόμη και τραγούδια σχετικά. Αποτελεί θαύμα του Αγίου, θαύμα και πρόνοια του Θεού πώς στον τόπο αυτόν του θανάτου, των βασανιστηρίων, του πόνου και των δακρύων, πλέον άνθρωποι χωρίς δεσμά, ελεύθεροι τελούν Θεία Λειτουργία. Οι πόρτες του διαβόητου Γεντί Κουλέ είναι πλέον ορθάνοιχτες, ο κόσμος εισέρχεται και-κυρίως-εξέρχεται χωρίς περιορισμούς.

Ο εορτασμός αυτός του Αγίου Ελευθερίου στις πρώην φυλακές του Επταπυργίου, σε συνδυασμό με πρόσφατη υπόθεση στη χώρα μας που αφορούσε το δικαίωμα εκπαιδευτικών αδειών σε καταδικασθέντες-εκτίοντες ποινές σε σωφρονιστικά καταστήματα (και που πήρε μεγάλη δημοσιότητα, διχάζοντας την κοινή γνώμη πάνω στη στάση που πρέπει να υιοθετήσει η Ελληνική Πολιτεία) είναι μια καλή αφορμή για να ανοίξει επιτέλους ένας ειλικρινής και ουσιαστικός διάλογος στην κοινωνία σχετικά με τη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος στα πλαίσια ενός δημοκρατικού κράτους.

Η ελευθερία αποτελεί στοιχείο που χαρακτηρίζει τον άνθρωπο οντολογικά. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι δίχως ελευθερία δεν νοείται ανθρώπινη ύπαρξη. Ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο ελεύθερο και την ελευθερία αυτή του πλάσματος του τη σέβεται πρωτίστως ο ίδιος, αφού δεν εξαναγκάζει τον άνθρωπο, ούτε προς όφελος του, ούτε καν για να του εξασφαλίσει τη σωτηρία. Ο Θεός δεν θέλει τον άνθρωπο κοντά Του «με το ζόρι», ενώ η προτροπή του Ιησού «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν» (Μαρκ. η' 34) αποκρυσταλλώνει και το γενικότερο πνεύμα ελευθερίας που διαπνέει την Εκκλησία.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, καταρχήν οποιαδήποτε ποινή στέρησης της ελευθερίας παραβιάζει το δικαίωμα στην ελευθερία, σύμφυτο με την ανθρώπινη ύπαρξη. Από την άλλη πλευρά, είναι απόλυτα κατανοητή και λογική η ανάγκη της κοινωνίας να

προστατευτεί από μέλη της που παραβιάζουν βασικούς κανόνες ειρηνικής διαβίωσης, ορισμένες φορές μάλιστα τελώντας βίαια εγκλήματα. Υπάρχουν άνθρωποι που με τις πράξεις τους βλάπτουν άλλους συνανθρώπους, αφαιρούν ζωές, καταστρέφουν. Με το σκεπτικό αυτό, το κράτος έχει θεσπίσει διάφορες ποινές ανάλογα με τη βαρύτητα της διαπραχθείσης πράξης, μεταξύ των οποίων και η στέρηση της ελευθερίας είτε ως κράτηση (άρθρα 51 και 55 ΠΚ), φυλάκιση (άρθρα 51 και 53 ΠΚ) και πρόσκαιρη ή ισόβια κάθειρξη (άρθρα 51, 52 ΠΚ). Από την κοινή γνώμη χρησιμοποιείται συνήθως ο όρος φυλάκιση χωρίς διάκριση για κάθε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας, ενώ η έννοια της ποινής εκλαμβάνεται ως τιμωρητική, σχεδόν ανταποδοτική των πράξεων (του «κακού») που τέλεσε ο δράστης. Παρόλα αυτά, ο Έλληνας νομοθέτης σύμφωνα με τις αρχές του σύγχρονου νομικού πολιτισμού έχει επιλέξει-όχι τυχαία- τον όρο «Σωφρονιστικό Σύστημα».

Το κείμενο του σχετικού νόμου (Σωφρονιστικός Κώδικας) για την διαχείριση από το κράτος των στερητικών της ελευθερίας ποινών κάνει αναφορά σε «σωφρονιστικά καταστήματα» και χρησιμοποιεί όρους όπως «επανένταξη»^[3]. Στόχος της ποινής δεν είναι να κλείσει και να απομονώσει στείρα έναν άνθρωπο από το κοινωνικό σύνολο, αλλά να τον καταστήσει υπεύθυνο για τις πράξεις του και να του προσφέρει την ευκαιρία να επανέλθει μια μέρα στην κοινωνία ως ενεργό και ωφέλιμο μέλος της. Τα «κάτεργα» και οι γαλέρες έχουν εγκαταλειφθεί προ πολλού ως λογική αντιμετώπιση των παρανόμων, ενώ οι επιλογές αντεγκληματικής πολιτικής «κλέβει χέρι-κόβουμε χέρι» μπορεί να έχουν εφαρμογή σε συστήματα μουλάδων στο Αφγανιστάν ή στη Μέση Ανατολή, αλλά δεν ταιριάζουν στις φιλελεύθερες κοινωνίες που οι ίδιοι στη Δύση έχουμε διαμορφώσει μέσα από ιστορική εξελικτική πορεία και ιδιαίτερα με την επίδραση των

ανθρωπιστικών αρχών του Χριστιανισμού.

Τον ανωτέρω προσανατολισμό του νομοθέτη οφείλουν να γνωρίζουν αυτοί που θεωρούν τον εαυτό τους υπέρμαχο της τάξης και της ηθικής. Συνήθως αυτοπροσδιοριζόμενοι ως «νοικοκυραίοι», στηρίζουν την άποψη τους στον νόμο και στην ανάγκη σεβασμού του, αντιδρώντας με αγανάκτηση σε μέτρα που στοχεύουν στην απάλυνση των δυσκολιών της έκτισης ποινών. Για αυτούς, οι «κακοί» πρέπει να υποστούν τις συνέπειες των πράξεων τους με αυστηρότητα και οι φυλακές δεν μπορεί να είναι «κολλέγια», όπου οι έγκλειστοι θα καλοπερνούν με δικαιώματα που πρέπει να απολαμβάνουν μόνο οι έντιμοι και σωστοί πολίτες.

Όμως η νομιμότητα υποστηρίζεται με συνέπεια και όχι με «αλά κάρτ» διάθεση. Καταρχήν το Σύνταγμα μας αναγνωρίζει την αξία του ανθρώπου (άρθρο 2 του Συντάγματος), χωρίς εξαίρεση για όσους έχουν τελέσει αδικήματα και έχουν κριθεί για αυτά από την Ελληνική Δικαιοσύνη, ενώ όπως προαναφέρθηκε η Ελληνική Πολιτεία έχει επιλέξει σωφρονιστικό και όχι τιμωρητικό κώδικα να διέπει τις συνθήκες έκτισης της ποινής. Άλλωστε η δυνατότητα παροχής μόρφωσης, παιδείας, αλλά και τα διάφορα προγράμματα επανένταξης που λειτουργούν στα σωφρονιστικά καταστήματα ουσιαστικά στοχεύουν στην ασφάλεια της κοινωνίας.

Η λογική τους είναι ότι δίδεται στον καταδικασθέντα η δυνατότητα να αλλάξει τη στάση του απέναντι στην κοινωνία, να διευρύνει τους ορίζοντες του και όταν αποφυλακιστεί, πλέον να έχει τα εφόδια και τη δυνατότητα να επιστρέψει στην κοινωνία ως χρήσιμο μέλος της και όχι ως μελλοντικός αυτουργός παράνομων πράξεων. Φυλακές που απλά απομονώνουν δράστες για κάποιο χρονικό διάστημα, τους υποβάλουν σε απάνθρωπη μεταχείριση και τους αποκόπτουν από κάθε δυναμική πορεία επανένταξης απλά καταλήγουν σε αποφυλακισθέντες που έχουν ως μονόδρομο τη διάπραξη καινούργιων εγκλημάτων και την επιστροφή τους στα χέρια του ποινικού συστήματος. Αυτή η πορεία όμως σίγουρα δεν είναι προς το συμφέρον των νομοταγών πολιτών που πραγματικά ενδιαφέρονται για το καλό και την ασφάλεια της κοινωνίας.

Υπάρχουν φυσικά και κάποιες άλλες διευκρινήσεις που πρέπει να γίνουν: Το έγκλημα σε μια ευνομούμενη κοινωνία αντιμετωπίζεται από τις αρχές στη λογική ότι είναι αυτονόητα απαραίτητη προϋπόθεση λειτουργίας της κοινωνίας η ασφάλεια των μελών της. Η αντιμετώπιση οφείλει να είναι στα πλαίσια της δημοκρατικής λογικής, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά πάντως πρέπει να υφίσταται. Το κράτος όχι μόνο δικαιούται, αλλά οφείλει να λαμβάνει μέτρα για την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

Αν λοιπόν υπάρχουν ενδείξεις ότι μπορεί να γίνει κατάχρηση κάποιων μέτρων από

καταδικασθέντες, ώστε να αποδράσουν ή να τελέσουν νέα εγκλήματα – πάντα με φειδώ, προσοχή και κυρίως με αιτιολογία-οι αρμόδιες αρχές μπορούν μέσα στα πλαίσια του νόμου να αρνηθούν την εφαρμογή τους. Υπογραμμίζεται όμως ότι σε ένα κράτος δικαίου τέτοιες αρνητικές αποφάσεις απαιτούν αιτιολογία αλλά και μηχανισμούς ελέγχου, ώστε να μην υπάρχει αυθαίρετη κρίση και εν τέλει φαλκίδευση των δικαιωμάτων όσων εκτίουν στερητικές της ελευθερίας ποινές.

Το άρθρο αυτό και οι επισημάνσεις του γράφτηκαν και αφιερώνονται στη μνήμη του Αγίου Ελευθερίου ιδιαίτερα σε όσους αθώους, είτε λόγω δικαστικής πλάνης, είτε λόγω δικαστικής σκευωρίας (συμβαίνουν κάποτε αμφότερες), πέρασαν ή περνούν τη ζωή τους σε κελιά φυλακών. Κάποιοι μάλιστα εξέπνευσαν σε αυτά, με το παράπονο της άδικης καταδίκης.

Η κραυγή «είμαι αθώος» που εύκολα προσπερνάμε ως ψεύτικη, ενίοτε είναι ομολογία ζωής. Δυστυχώς η δικαιοσύνη δεν θριαμβεύει πάντοτε στην επί γης ζωή και για αυτό φέρουμε ευθύνη όσοι επαναπαυόμαστε σε μια επιφανειακή εφαρμογή των νόμων, ουχί «πεινῶντες και διψῶντες την δικαιοσύνην» (Ματθ. ε' 6). Ακόμη περισσότερο όμως αφιερώνονται σε όσους όντως έσφαλλαν και βρέθηκαν ή βρίσκονται σε κάποιο κελί. Είναι αυτοί που απευθυνόμενοι σε όλους τους «έντιμους» και «ηθικούς», οι οποίοι με περιφρόνηση θέλουν να αγνοούν την ύπαρξη τους, με τη φωνή Εκείνου μια μέρα θα μας πουν «έν φυλακῇ καὶ οὐκ έπεσκεψασθέ με» (Ματθ. κε' 43).

[1] Ανακοίνωση ενορίας Αγίων Αναργύρων Θεσσαλονίκης, πρόγραμμα λειτουργικής ζωής, <http://www.ag-anargyroi.info/programma-leitoyrgikis-zois.html>

[2] Ενδιαφέροντα στοιχεία για τον Ιερομονάχο Μελχισεδέκ Μακρή, κρατούμενο στις θρυλικές φυλακές, καθώς και κάποια ιστορικά στοιχεία παρουσιάζονται στην ανάρτηση με τον τίτλο: «Άγιος Ελευθέριος Επταπυργίου (Γεντί Κουλέ) Θεσσαλονίκης. Μια συγκινητική ιστορία», http://proskynitis.blogspot.gr/2013/12/blog-post_4230.html, 14 Δεκεμβρίου 2013

[3] Το ότι κατά καιρούς υπάρχουν καταγγελίες για περιστατικά κακοποίησης ή γίνονται διαμαρτυρίες για συνθήκες διαβίωσης απαράδεκτες (κυρίως λόγω «υπερπληθυσμού» στα σωφρονιστικά καταστήματα), δεν αίρουν τον νομοθετικό προσανατολισμό του σωφρονιστικού κώδικα. Όπου και όταν λαμβάνουν χώρα τα παραπάνω πρόκειται για αποτυχία λειτουργίας του σωφρονιστικού και όχι για τον επιδιωκόμενο σκοπό και τρόπο λειτουργίας του.